

V. jubilejný medicínsko-literárny memoriál Franza Kafku, 18. septembra 2009, Tatranské Matliare a Tatranská Lomnica, Vysoké Tatry

M. Mydlík, K. Derzsiová

Dňa 18. septembra 2009 sa konal v Tatranských Matliaroch a Tatranskej Lomnici jubilejný V. medicínsko-literárny memoriál Franza Kafku, pri príležitosti 85. výročia jeho smrti. Organizátormi tohto podujatia boli Mestský úrad Vysoké Tatry v Starom Smokovci, Štátne lesy TANAPu v Tatranskej Lomnici a Spolok lekárov v Košiciach. Podobne ako v minulosti sme aj na tomto jubilejnom memoriáli pripomenuli liečebný pobyt Franza Kafku vo Vysokých Tatrách. Franz Kafka sa liečil na tuberkulózu pľúc od 18. decembra 1920 do 27. augusta 1921 vo Ville Tatra, v Tatranských Matliaroch. Bol to jeho najdlhší pobyt, ktorý strávil mimo Prahu. Tuberkulóza pľúc bola v tej dobe zákerná choroba a liečila sa iba klimatoterapiou, dietoterapiou a symptomatickou liečbou, bez možnosti použitia antituberkulotík. Franz Kafka počas pobytu v Tatranských Matliaroch napísal iba tri známe texty: 1. „Aus Matlárháza“ – o výstave akvarelov akademického maliara Antonína Holuba; 2. „Písanie sa mi odopiera“, 3. „Preč odtiaľ“. Okrem toho napísal 34 listov svojím priateľom a príbuzným, ktoré pre svoju literárnu hodnotu majú veľký význam pre komplexné poznanie diela Franza Kafku. Taliansky spisovateľ Claudio Magris sa vo svojom románe „Dunaj“ zaoberal kultúrno-historickými pohľadmi na krajiny, ktorými preteká tento európsky veľtok, od jeho prameňa v Nemecku až po ústie do Čierneho mora. Claudio Magris sa zmienil o Franzovi Kafkovi, že sa liečil v ta-

jomnej atmosfére Tatranských Matliar. Táto skutočnosť má v súčasnej dobe aj určitý symbolický, zjednocujúci význam, pretože väčšina štátov, ktorými preteká Dunaj, sa nachádza v Európskej únii [1].

Jubilejný V. medicínsko-literárny memoriál Franza Kafku sme zorganizovali opäť z pohľadu medicínsko-historického, ale aj z literárno-historického.

V prvej časti memoriálu, ktorý sa konal pri pamätníku Franza Kafku v Tatranských Matliaroch, prehovoril primátor mesta Vysoké Tatry, Ing. Ján Mokoš. Vo svojom prejave zhodnotil význam Franza Kafku pre svetovú literatúru ako aj skutočnosť, že Vysoké Tatry si opakovanne pripomenuli liečebný pobyt jedného z najväčších spisovateľov 20. storočia. Ing. Katarína Derzsiová z Košíc predniesla poviedku

Franza Kafku „Mestský Erb“, ktorú tento autor napísal v septembri roku 1920, tesne pred svojím príchodom do Tatranských Matliar. Na záver prvej časti V. memoriálu Franza Kafku odznela „Serenáda d-moll“ Franza Schuberta v podaní huslistky Mgr. umenia Brunhildy Linselovej z Košíc (obr. 1).

Druhá časť memoriálu Franza Kafku sa konala v kinosále Informačného centra Štátnych lesov TANAPu v Tatranskej Lomnici. Po privítaní účastníkov Ing. Mariánom Šturcelom prehovoril Ing. Peter Fleischer, Ph.D., na tému „Podmienky pre klimatickú liečbu vo Vysokých Tatrách sa zmenili iba čiastočne“. Po tejto úvodnej prednáške odznela druhá prednáška MUDr. M. Fábryho a MUDr. M. Miškovskej z Dolného Smokovca o historickom pohľade na klimatoterapiu vo Vysokých

Obr. 1. Otvorenie prvej časti V. jubilejného medicínsko-literárneho memoriálu Franza Kafku pri jeho pamätníku v Tatranských Matliaroch.

Tatrách, v 20. rokoch 20. storočia. Klimatoterapia v súčasnej dobe významným spôsobom dopĺňa antibiotickú a inú liečbu tuberkulózy a ostatných pľúcnych chorôb vo Vysokých Tatrách. Ďalšia prednáška bola venovaná Robertovi Klopstockovi, priateľovi Franza Kafku z Tatranských Matliar, ktorý sa ako poslucháč medicíny liečil na tuberkulózu pľúc v Tatranských Matliaroch a Tatranskej Polianke. Neskôr sa stal lekárom, po ukončení štúdia na Univerzite v Berlíne a nakoniec profesorom pľúcnej chirurgie v New Yorku (USA) [2]. V ďalšej časti odborného programu RNDr. Markéta Mališova, riaditeľka Centra Franza Kafku v Prahe, predniesla prednášku na tému „Lásky Franza Kafky“. Profesor Arnošt Lustig z Prahy sa zaoberal dielom významného nemeckého spisovateľa z „Pražského kruhu“ Maxa Broda, ktorému Franz Kafka napísal 18 listov počas svojho pobytu v Tatranských Matliaroch.

V. jubilejný medicínsko-literárny memoriál Franza Kafku, ktorý sme zorganizovali pri príležitosti 85. výročia jeho smrti, bol veľmi úspešný. V záverečných príhovoroch ho pozitívne zhodnotili PhDr. Želmíra Mácová z Bratislavy, riaditeľka sekretariátu Slovenskej lekárskej spoločnosti, a prof. MUDr. Jaroslav Blahoš, DrSc., prezident Českej lekárskej spoločnosti v Prahe. K zdarnému priebehu tohto podujatia významnou mierou prispeli naši sponzori, Dialcorp s.r.o., organizačná zložka Kežmarok, a AMGEN Switzerland AG Slovakia.

Literatúra

1. Magris C, Dunaj. 1. vydání. Praha: Odeon 1992, 412 s.
2. Mydlík M, Derzsiová K, Robert Klopstock and Franz Kafka. The friends from Tatranské Matliare (The High Tatras). Prague Med Report 2007; 108: 191–195.

prof. MUDr. Miroslav Mydlík, DrSc.
www.fnlp.sk
e-mail: k.derzsiova@fnlp.sk

Doručeno do redakce: 14. 3. 2010

Abstrakt 1

Medicínsko-literárne memoriály Franza Kafku v Tatranských Matliaroch a Tatranskej Lomnici a Štátne lesy TANAPu v Tatranskej Lomnici

M. Šturcel

Štátne lesy TANAPu, Tatranská Lomnica, Vysoké Tatry, Slovenská republika

Štátne lesy Tatranského národného parku (TANAPu) zaraďujú medzi svoje aktivity aj podporu rôznorodých informačno-vzdelávacích podujatí súvisiacich s tatranskou prírodou a prostredím. Preto nebol a nie je problém aspoň malými možnosťami podporovať aj také zaujímavé a hodnotné podujatie, akým je aj Memoriál Franza Kafku. Je všeobecne známe, že táto svetovo významná literárna osobnosť zavítala do Tatier v nádeji, že ich nesporná liečebná hodnota mu bude na prospech v jeho veľmi ťažkom životnom období.

Liečebný efekt tatranskej klímy vyplýva zo synergicky pôsobiacich viacerých vonkajších faktorov. K vysokohorským charakteristikám ovzdušia sa významne pripája najmä pôsobenie súvislého a rozsiahleho pásma lesov, v ktorom priamo ležia všetky skôr vybudované liečebné a kúpeľné zariadenia. Tvorba a vylučovanie fytoncidov lesom je v tatranskom prostredí znásobená skutočnosťou, že tu dominujú celoročne zelené ihličnany.

Občas sa vyskytujúce osobité prejavy počas s ohľadom na tvar horstva však môžu narušiť stav lesa. Za ľuďmi poznaanej histórie Tatier sa z tohto pohľadu nezabudnuteľne zapísal 19. november 2004. Silný prepadavý vietor – tatranská bóra – veľmi vážne narušila kompaktnosť a funkcie tatranských lesov, keď bolo vrátených asi 2,7 milióna m³ stromov na výmere asi 12 600 ha.

Poznajúci vysoký význam lesov Štátne lesy TANAPu okamžite pristupovali nielen k čo najrýchlejšej likvidácii následkov víchrice. Boli prijaté aj zásadné princípy revitalizácie postihnutého lesa. Z pohľadu liečebnej funkcie lesa pritom rešpektujeme upozornenia lekárskej obce o rizikových druhov stromov

pre tvorbu alergénov. Významným princípom je rešpektovanie prírodných procesov a prirodzeného omladzovania lesných drevín. Tam, kde je táto schopnosť obmedzená alebo nereálna, dopĺňujeme umelou výsadbou také druhy, ktoré sú tam podľa prírodných podmienok korektné a potrebné. Pritom sa používajú len sadenice z domácich druhov drevín. V súčasnosti, tzn. 5 rokov po kalamite, môžeme konštatovať, že proces revitalizácie zásluhou dobrej spolupráce človeka s prírodou je veľmi dobrý, nad naše predpoklady. Tým sa darí pomerne rýchly návrat plne funkčného lesa na lokality postihnuté vetrom.

Avšak na dnes už v obrovskom priestore evidujeme doteraz nepoznaný rozsah lykožrútovej kalamity. Pod ňu sa len čiastočne podpísala príroda v podobe suchých a teplých jarných a letných mesiacov v rokoch 2005 a 2006. Jednoznačne rozhodujúcim bol ľudský faktor. Obštrukcie, nepochopenie rizika, neskoré rozhodovania niektorých orgánov neumožnili včasné a dostatočné preventívne opatrenia. Výsledkom je dnes viac ako 5 000 ha suchých stromov, ktoré ešte pred 2–3 rokmi boli zelené. Nápravy v tejto kalamite sú zložitejšie a finančne náročnejšie oproti pôvodnej vetrovej kalamite.

Chcem však vyjadriť presvedčenie, že pri V. memoriáli Franza Kafku budeme konštatovať len pozitívny posun v stave lesa, tak potrebného aj pre kúpeľno-liečebné funkcie nádherných Tatier. Štátne lesy TANAPu sú pripravené účastníkov Memoriálu vždy privítať.

Abstrakt 2

Klimatoterapeutický potenciál oblasti Vysokých Tatier po veľkej vetrovej kalamite v roku 2004

P. Fleischer

Výskumná stanica a múzeum TANAPu, Štátne lesy TANAPu, Tatranská Lomnica, Vysoké Tatry, Slovenská republika

Kúpeľné a liečebné využívanie tatranského prostredia má počiatky okolo

roku 1800. Vaňové kúpele so studenou vodou vznikli pod vplyvom módného trendu z Álp, v roku 1839 prerástli do Priessnitzovho Hydrotherapeutickeho ústavu. Reálnym účinkom horskej klímy na zdravie sa začal zaoberať MUDr. Szontagh, v roku 1876 vybudoval sanatórium s celoročnou prevádzkou. Ozdravný pobyt v Tatrách sa v rokoch 1910–1920 stal tak populárny, že pôvodné turistické zariadenia sa transformovali na liečebne (Tatranská Lomnica, Dolný Smokovec, Tatranská Polianka, Štrbské Pleso).

Klimatické pomery Tatier sú podmienené geografickou polohou v strede kontinentu, nadmorskou výškou a istou izolovanosťou horského masívu. V zásade sa vyznačujú veľkou variabilitou v závislosti na orientácii a nadmorskej výške. Relatívne najstabilnejšie a pre liečbu najpriaznivejšie podmienky sú na južných svahoch, v nadmorskej výške 900–1 300 m n. m. Nie náhodou boli liečebne založené v tomto pásme. Ročná suma slnečného svitu je tu dokonca vyššia ako v Alpách vo výške 3 000 m n. m. Je to dôsledok častých, najmä zimných inverzií. Priemerne je ročne vyše 100 dní, keď je vo vyšších polohách (1 000 m n. m.) vyššia teplota ako v Podtatranskej kotline (750 m n. m.). Vo výške 1 300 m n. m. je ročne až 24 % dní s malou oblačnosťou. Kým na vrcholoch je počet dní so silným vetrom (nad 10 m.s^{-1}) vyše 200, vo výške 900–1 000 m n. m. je bezvetrie priemerne až 100 dní v roku a priemerná rýchlosť vetra je len 2 m.s^{-1} . Nezanebateľným kritériom pri výbere lokalít liečební mali ihličnaté lesy (Szontagh, 1877) s prirodzene vysokým obsahom fytoncídnych látok (živice, terpény).

Lesnícka starostlivosť po vzniku TANAPu venovala lesom v okolí liečebných zariadení osobitnú pozornosť. Cieľom bolo formovať parkové lesy s vysokým podielom otvorených plôch, s výrazne diferencovanou vekovou, hrúbkovou a druhovou štruktúrou. Vetrová kalamita v roku 2004 prakticky všetky lesy s liečebnou a rekreačnou funkciou vyvrátila.

Intenzívny výskum a monitoring ekologických podmienok na ploche postihnutej kalamitou a v nepoškodenom, stojacom lese je spôsobom, ako hodnotiť stav lesných porastov aj z hľadiska plnenia liečebno-rekreačnej funkcie. Prvé roky po kalamite sme konštatovali extremalizáciu mikroklimatických pomerov s nepriaznivým účinkom na liečebné poslanie prostredia (zvýšená veternosť, presychanie pôdy, vysoká prašnosť). S mimoriadne dynamickým postupom sukcesnej vegetácie sa podmienky v posledných rokoch výrazne zlepšili. Prispeli k tomu teplé a na zrážky bohaté letá rokov 2008 a 2009. Prirodzená obnova, doplnená umelým zalesnením, dáva predpoklad pre rýchlu a úspešnú rehabilitáciu postihnutého územia. V prirodzenej obnove je okrem dominujúceho smreka vysoko zastúpená aj breza, ktorá ako alergénna drevina nie je vhodnou súčasťou lesných porastov v bezprostrednom okolí liečební. Po splnení melioračnej, prípravnej funkcie, bude z konfliktných lokalít uvoľňovaná tak, ako vyplýva z poslanca organizácie zabezpečujúcej integrovanú starostlivosť o tatranské lesy. Kým na kalamitnom území konštatujeme priaznivý stav, opačná je situácia v okolitých porastoch, ktoré vetrová kalamita síce nepoškodila, ale následne podkôrny hmyz napadol a zničil už vyše 5 000 ha lesa. Vzhľadom na dlhodobý trend nárastu teplôt vzduchu je reálny predpoklad pokračujúceho tlaku podkôrneho hmyzu a aj do vyšších nadmorských polôh.

Abstrakt 3

Historický pohľad na klimatoterapiu vo Vysokých Tatrách v 20. rokoch 20. storočia

J. Fábry, M. Miškovská

Šrobárov ústav detskej TBC a RCH, n.o., Dolný Smokovec, Vysoké Tatry, Slovenská republika

V liečbe väčšiny ochorení hrá dominantnú úlohu farmakoterapia. Dôle-

žitým doplnkom medikamentózne liečby je klimatická liečba, hlavne pri respiračných ochoreniach vrátane TBC. Boli však časy, keď klimatoterapia bola jediným spôsobom liečby týchto ochorení.

Klíma sa vyznačuje pomernou stálosťou a patrí medzi trvalé fyzikálno-geografické črty miesta, alebo krajiny. Ide o súbor relatívne stálych klimatických faktorov prevažne fyzikálnej povahy, ako sú teplota, vlhkosť vzduchu, pomer vydávaného a prijímaného žiarenia. Klímu rozlišujeme podľa nadmorskej výšky: nížinná, podhorská, horská, vysokohorská, veľhorská. Klimatoterapia spočíva v pobyte pacienta na čerstvom vzduchu za priaznivých klimatických pomerov. Má dve formy: liečba pokojová (ležiace kúry), dávkovaná liečba pohybová – v teréne, ktorá sa dopĺňa liečebným telocvikom. Klimatoterapiu dopĺňa helioterapia, ktorá je biologicky účinná a potrebná pre stimuláciu organizmu a tvorbu vitamínu D. Aklimatizácia vo vysokohorskom prostredí prebieha po etapách a trvá 2–3 týždne.

Klimatoterapia v horskom prostredí. Horská a vysokohorská klíma má stimulujući vplyv na organizmus, a to v dôsledku nízkeho tlaku vzduchu, nižšej priemernej teploty a intenzívneho slnečného žiarenia. Prednosťou je suché slnečné počasie v zimných a letných mesiacoch. Vo Vysokých Tatrách je výrazne kontinentálna klíma s prvkami vysokohorského prostredia, keď časté inverzie robia zimu príjemnejšou a nevyskytujú sa úporné letné horúčavy. Jediné klimatické podmienky vo Vysokých Tatrách boli základným predpokladom pre rozvoj klimatickej liečby a s tým súvisiacim vznikom a rozvojom liečebných a kúpeľných zariadení špecializujúcich sa na liečbu respiračných ochorení a tuberkulózy. Začiatok 20. storočia bol zlatým vekom klimatoterapie v horskom prostredí. Základom klimatickej liečby tuberkulózy a ostatných pľúcnych ochorení boli nasledovné faktory: horská – vysokohorská klíma, čistý vzduch, kľud na lôžku (veľa spánku), výdatnej-

Obr. 2. Róbert Klopstock a Franz Kafka s pacientmi a zdravotníckym personálom z Villy Tatra v Tatranských Matliaroch, vo Vysokých Tatrách.

šia strava so zvýšeným príjmom mlieka, dostatok slnečného žiarenia – helioterapia, lieky na tlmenie kašľa, febrilit a bolesti, kalciové preparáty, zlúčeniny zlata, využitie minerálnych vôd, rašelinové obklady a kúpele, arteficiálny pneumotorax (Carlo Forlanini, 1882) – nepriniesol významnejší efekt.

Historický vývoj klimatoterapie v tatranských osadách. K rozvoju veľkého tatranského liečebného regiónu významne prispeli silné železničné spoločnosti s dvojitým profitom: vybudovaním prístupových ciest a podieľaním sa na výstavbe liečebných a kúpeľných zariadení na Štrbskom Plese, Vyšných Hágoch, Tatranskej Polianke, Novom, Starom a Dolnom Smokovci, Tatranskej Lomnici, Tatranskej Kotline a Tatranských Matliaroch.

Franz Kafka. Významný pražský nemecký spisovateľ Franz Kafka ochorel na pľúcnu tuberkulózu v roku 1917. V nasledujúcich rokoch absolvoval v rámci klimatickej liečby pobyty v rôznych lokalitách okolitých krajín a tiež v Taliansku. V oblasti Vysokých Tatier sa liečil v Tatranských Matliaroch takmer 8 mesiacov: 18. 12. 1920 až 27. 8. 1921. Ako z úvodnej časti práce vyplýva, mohol Franz Kafka aj pri najväčšej snahe dostať len liečbu sympto-

matickú, roborujúcu a utišujúcu. Žiaľ kauzálnej medikamentózne antituberkulotickej liečby sa už nedožil.

Abstrakt 4

Robert Klopstock – priateľ Franza Kafku z Tatranských Matliar

M. Mydlík, K. Derzsiová

IV. interná klinika FN L. Pasteura a Ústav experimentálnej medicíny LF UPJŠ Košice, Slovenská republika

Autori sa zaoberali na základe dostupnej literatúry životom a dielom významného amerického pľúcneho chirurga, profesora Dr. med. Roberta Klopstocka, ktorý bol maďarského pôvodu. Robert Klopstock v rokoch 1920–1924 bol priateľom Franza Kafku. Zoznámili sa koncom roka 1920 v Tatranských Matliaroch ako pacienti, ktorí sa tam liečili na tuberkulózu pľúc (obr. 2). Medzi nimi vzniklo priateľstvo, o čom svedčí ich vzájomná rozsiahla korešpondencia. Robert Klopstock bol prítomný pri smrti Franza Kafku 3. júna 1924 v Kierlingu, neďaleko Klosterneuburgu pri Viedni (Rakúsko).

Robert Klopstock študoval na lekárske fakultách v Budapešti, Prahe,

Kieli a Berlíne. Po promócii roku 1933 v Berlíne pôsobil ako pľúcny chirurg na rôznych chirurgických klinikách a oddeleniach v Berlíne. V roku 1936 Robert Klopstock aj s manželkou navštívili Vysoké Tatry a Tatranské Matliare. V roku 1938 Robert Klopstock s manželkou Gizelou, spisovateľkou a prekladateľkou, ktorá preložila prvé kapitoly románu Franza Kafku „Proces“ do maďarčiny, odišli do USA. Počas svojho pôsobenia v USA Dr. med. Robert Klopstock bol stále veľmi aktívny ako pľúcny chirurg a vedecký pracovník, publikoval 64 odborných vedeckých prác, prevažne v amerických lekárske časopisoch. Stal sa profesorom pľúcnej chirurgie v Downstate Medical Centre v New Yorku-Brooklyne. Zomrel ako 73-ročný 15. júna 1972 v New Yorku [2].

Abstrakt 5

Lásky Franze Kafky

M. Mališová

Centrum Franze Kafky, Praha

Lásky Franze Kafky – téma, ktoré již při zadání se zdá jaksi nepatřičné vzhledem k osobě jednoho z nejvýznamnějších spisovatelů 20. století, který neproslul psaním milostných románů, ale zabýval se otázkou bytí, zákona člověka a jeho rovnováhy ve světě plném překážek a nástrah, kterým musí čelit.

Zadívám-li se na fotografii 5letého Franze, který stojí u vycpané ovečky s kokrhlem ve svetru, tříčtvrtečních kalhotách a vysokých kožených botkách, nevidím uličníka, ale soustředěného kluka s pronikavým pohledem. Ne snad bojácného, jak se o něm říkalo, spíš hloubavého a senzibilního. Ovečka by mohla být jeho hračkou, ale je to spíše rekvizita fotoateliéru, kde se fotil. O láskách z dětství mnoho nevíme, protože Kafka ve svých denících a hlavně v Dopise otci – jedné z nejhlubších autobiografických zpovědí, píše více o tom, co ho trápilo, než o tom, co měl rád. Vnímá otce jako despotického vládce

rodiny a maminku, která tomu tiše přihlížela, protože takové měla tehdy žena postavení v rodině, jako poddajnou ženu, u které občas našel zastání.

Co dnes víme o Kafkových láskách? Kafka byl mladý, vysoký, hezký muž. Do společnosti chodil rád. Účastnil se různých literárních debat, ale působil tam spíše jako pozorovatel. Poslouchal. Jedno z bytostných předpokladů spisovatele. Umět naslouchat.

Jeho největší životní láska, ba dokonce vášně bylo psaní. Tomu podřídil celý svůj život. Přes den pracoval jako úředník v pojišťovně, odpoledne chodil ven a v noci psal a psal.

K milostným láskám patří všeobecně známé příběhy s Hedvikou Weiler, šestiletý vztah s Felice Bauer, s Julií Wohryzkovou, Gretou Blochovou, Milenou Jesenskou a na konci života s Dorou Dymantovou.

V srpnu roku 1907 píše Franz Kafka z Třešti v dopise Maxu Brodovi, svému nejbližšímu příteli: „...Jezdím hodně na motorovém kole, hodně se koupu, dlouho lehávám nahý v trávě u rybníka, do půlnoci chodím s jedním nenesitelně zamilovaným děvčetem po parku, už jsem obracel na louce seno, postavil jeden kolotoč, po bouři ošetřoval stromy, pásal krávy a kozy a hnal je večer domů. Hodně hraju biliár, dělám dlouhé procházky, piju hodně piva a už jsem také byl v templu. Nejvíce času – jsem tu 6 dní – jsem ale strávil s dvěma děvčátky, velice chytrými děvčaty, studentkami, velmi sociálně demokratickými, které musí skousnout zuby, aby potlačily nutkání vyslovit při každé příležitosti nějaké přesvědčení nebo zásadu. Jedna se jmenuje Agatha, druhá Hedwig. Agatha je velmi ošklivá, Hedwig také. H. je malá a tlustá, tváře má nepřetržitě a neohraničeně červené, má velké přední zuby, které nedovolí ústům, aby se zavřela, a spodní čelisti, aby byla malá; je velmi krátkozraká, a to nejen kvůli hezkému gestu, kterým si nasazuje cvikr na nos – jeho špička je opravdu pěkná, složená z malých plošek; dnes v noci se mi zdálo o jejích zkrácených tlustých nohou a takovými

oklikami poznávám krásu dívky a zamilovávám se. Zítra jim budu předčítat z „Experimentů“, které kromě Stendhala a „Opálů“ mám u sebe...“

Kafkův život je často mytizován, zvláště jeho vztah k ženám. Mezi životní lásku patří vztah s Felice Bauer, se kterou se během své šestileté známosti dvakrát zasnoubil a dvakrát zasnuby zrušil. Napsal jí více než 600 dopisů. Milostný a zároveň trýznivý vztah, ve kterém vedl souboj vnitřního a vnějšího světa. Těžko mohl sloučit vášně pro své „noční škrabanice“ s běžným měšťanským životem, který doba tehdy vyžadovala. Na Felice např. obdivoval, že umí dobře nakoupit skříně a zařídit pokoj, ale zároveň ho tato představa děsila. Po rozchodu s Felice se zamiloval a zasnoubil se s dívkou z chudé židovské rodiny, s Julií Wohryzkovou. Otec ho donutil sňatek zrušit a doporučil mu raději navštěvovat nevěstince. „...Žiješ ve městě a nevíš nic lepšího, než se oženit hned s první, která se ti namane. Copak tu nejsou žádné jiné možnosti? Jestli z toho máš strach, půjdu tam s tebou sám...“ Kafka zasnuby opět zrušil.

V 38 letech poznal Kafka Milenu Jesenskou. Prudký vášnivý vztah, kterému bránilo společenské postavení Mileny. Byla vdaná. Nastavila zrcadlo Kafkova života a uchvátila ho ženskými vlastnostmi. Willy Hass o ní pravil: „Mrhala neuvěřitelnou měrou vším. Životem, penězi i city.“ Byla to jediná nežidovka a jediná ze všech blízkých žen, která mu opravdu rozuměla. První, která přeložila několik Kafkových povídek do češtiny. Také jí jediné, kromě Maxe Broda, svěřil Kafka své deníky a nikdy neodeslaný Dopis otcí.

V denících najdeme i zmínky o náhodných setkáních. V jednom dopise Maxu Brodovi píše, že strávil neděli s mladou krásnou dívkou. Dopis končí slovy: „To byla ale neděle, co?“ To vše, myslím, boří mýtus o Kafkově nezájmu o ženy. Ženy citlivě vnímal i s jejich smyslností. Stačí jen přečíst povídku Popis jednoho zápasu. Je všeobecně známé z lékařského hlediska, že nemocní tu-

berkulózou jsou sexuálně naruženější. U Kafky propukla nemoc v 35 letech. Navštívil také několikrát nevěstinec, což snad nepatří k láskám, ale dobové nutnosti. Dívky si nesměly zadat a musely se vdávat jako panny. Tak co mladým mužům zbývalo?

Ale opusťme ženy. Jedna z dalších lásek bylo poznání. Kafka se narodil v roce 1883. Žil v době velkého technického pokroku a to ho vzrušovalo. Jako první navštěvoval biograf. S Brodem se jeli podívat na první veřejnou leteckou přehlídku do Brescie v Itálii. Aeroplány dosud neviděli. Jak vzrušující! Strýci Siegfriedovi, lékaři v Třešti, doporučil koupit motorové kolo s výbušným motorem značky PUCH. Místní ho nazývali smrdutý čert.

Franz Kafka také rád cestoval, protože cestování, procházky, plavání a prostočivky – to vše patřilo ke zdravému životu, který vyznával. S Maxem Brodem jezdili na výlety kolem Berounky, na plovárnu do Černošic, do Dobříchovic a na Sázavu. Podnikli i několik cest po Evropě. Navštívili Paříž, Curych, Lugano a Milán. Při cestách po Evropě je napadlo, že vydají cestovního průvodce levného bydlení. To však zůstal jen studentský nápad.

Kafka rád četl. Společnost Franze Kafky v Praze dnes vlastní jeho osobní knihovnu. Pět set svazků, které se podařilo zachránit z pozůstalosti sestry Ottly, když ji deportovali do Terezína. Ona i další dvě sestry Elli a Walli skončily v Osvětimi. V knihovně nalezneme jak literaturu filozofickou (Kierkegaard, Marx, Haeckel), tak dobrodružnou (Amundsen), díla klasiků (Dostojevskij, Gogol, Tolstoj) a jeho současníků (Werfel, Brod, Kraus) i básníků (Goethe, Bezruč, Březina). Zajímalo se o umění (Dopisy van Gogha bratru Theovi), ale je zde i několik příruček zdravého žití. Kafka podle nich každé ráno cvičil. Také rád četl knihy na pokračování v knihkupectvích a pozoroval je ve výlohách. Zkrátka knihy měl rád a jeho krédo byla velká písmena a žádné ilustrace – to odvádí čtenáře.

Ať byly lásky Franze Kafky jakékoliv, dnes je můžeme vnímat jen prostřednic-

tvím jeho díla. Bezesporu ho ovlivnily tak jako každého spisovatele, který čerpá náměty ze své doby, svého života a příběhů. Kafka byl výjimečný pozorovatel.

Jeho osud je podobný osudům mnoha významných a dnes ceněných umělců. Za svého života se uznání nedočkal, ba co, nebýt jeho přítele Maxe Broda, který se neřídil závětí a nespálil Kafkovo dílo, dochovalo by se nám pouze několik povídek, které vydal za svého života. Jeho jméno by nám dnes pravděpodobně nic neříkalo. Přesto se stal symbolem literatury 20. století. V jeho díle nacházíme vedle odpovědí na otázky po smyslu života a poslání člověka také jemný humor, ironii a smyslnost.

Jen vědět, kde je hledat.

Abstrakt 6

Max Brod a Franz Kafka, kamarádi

A. Lustig

Centrum Franze Kafky, Praha

Je to známá historie. Franz Kafka si před smrtí přál, aby jeho kamarád Max Brod, spisovatel, hudební skladatel a překladatel českých současných klasiků do češtiny, spálil všechny jeho

nevydané rukopisy. Byl sám se sebou nespokojen, měl vyšší představu o dokonalosti, které se mu, podle jeho mínění, nepodařilo dosáhnout. Chtěl po sobě zamést stopy, jako by, jako autor, nikdy neexistoval. Max Brod ho neposlechl. Byl přesvědčen o Kafkově géniu. Bez Broda bychom o Kafkovi dnes nevěděli. Jeho sebrané spisy, vydané nakladatelstvím Franze Kafky v Centru Franze Kafky ve 13 svazcích díky ředitelce Markétě Mališové, by nikdy nespátřily světlo světa. Lidstvo by bylo chudší. O čem se bavili ten poslední den, než Kafka zavřel oči nadobro? Sigmund Freud, zakladatel psychoanalýzy, si pohrával s myšlenkou, co cítí před smrtí zvířata. Dospěl k závěru, že ze všech živočichů na planetě Zemi je to jediný člověk, který navzdory touze po nesmrtelnosti vnímá svou smrt, přemýšlí o ní, obává se jí, nebo jí vychází vstříc. Freud v tu dobu napsal, že přivírá-li třeba kočka oči, představuje to totéž, jako když se lidé líbají. Láska je hravá i dravá. Podle Broda taková byla i povaha Kafkova psaní. Hrál si se slovy a pronikal do hloubek, které se v oblasti duše rovnají žhavému středu Země. Co – nejen podle Broda – objevil Franz Kafka? Zpronevěru všech lepších předsevzetí a hnutí a organizací člověka. Armáda, místo ochrany míru, je nástrojem výbojů, válek, kolo-

nizace primitivnějších národů. Banky, místo přerozdělení a podpory chudších, se staly nástrojem vykořisťování střadatelů. Policie nebrání, ale diskriminuje a potlačuje a straší obyvatelstvo. V době, v níž jsme se narodili, se převrací lepší úmysly v horší skutečnost. Možná, že se dnešní člověk neobává bídy a nedostatku, hladu, ale přebytků, přesycení. Jen úzkost člověka, kterou si nedovede vysvětlit, ale s kterou se naučil žít, je táž. Ale proč se zařadil Kafka mezi nesmrtelné v živočišném světě člověka, který umírá a ví, že umře, je Kafkův objev zákona člověka. Nikdy nevysvětlil, co to znamená, ale je v tom smysl Kafkovy tvůrčí práce. Jako pojišťovacímu úředníkovi mu bylo líto dělníků, kteří v předklonu, se zmačkanou čepicí v ruce připouštěli před úředníkem pojišťovny, že jsou jen dělníci, jako by jim nepatřilo, co jim naopak patřilo, a protože si platili pojištění, aniž jim ho po každé pojišťovně, v níž byl zaměstnán Franz Kafka, poskytl. Zákon člověka spočívá ve spravedlnosti. Ve slušnosti. V mravnosti. Jinak bychom už dnes Kafku nečetli, nestal by se nejznámějším autorem planety. A Maxu Brodovi patří naše vděčnost, že se projevil jako věrný kamarád i tím, v čem svého přítele neposlechl, nestal se žhářem jeho spisů.

www.csnn.eu